

บทที่ ๒

ประวัติและบทบาทของพระสุพรหมยานเถร (ครูบาพรหมา พรหมจกโก)

ในบทนี้จะกล่าวถึงบทบาทในด้านชีวประวัติ การศึกษา การงาน และบทบาทของพระสุพรหมยานเถร โดยจะยึดหลักการตามภารกิจที่ มหาเถรสมาคมมอบหมายให้พระสังฆาธิการทุกระดับชั้นต้องถือปฏิบัติทั้ง ๖ ด้าน ตามแนวทางการบริหารการจัดการวัด คือ บทบาทการปกครอง บทบาทการศึกษา สนศึกษา บทบาทการศึกษาสงเคราะห์ บทบาทการสาธารณูปการ และบทบาทการสาธารณสงเคราะห์ ส่วนบทบาทการเผยแผ่ ซึ่งเป็นบทบาทสำคัญที่ผู้วิจัยมุ่งหมายโดยตรงที่จะศึกษาจากแหล่งข้อมูลและเอกสารต่าง ๆ ที่มีอยู่จะได้ศึกษาโดยละเอียดในบทที่ ๔ ทั้งนี้เพื่อจะเชื่อมโยงให้เห็นชัดเจนในบทบาทการเผยแผ่พระพุทธรูปศาสนาของพระสุพรหมยานเถร (ครูบาพรหมา พรหมจกโก) ส่วนในบทนี้จะศึกษาโดยมีประเด็นที่จะนำเสนอต่อไปนี้

๒.๑ ชีวประวัติพระสุพรหมยานเถร (ครูบาพรหมา พรหมจกโก)

๒.๒ บทบาทของพระสุพรหมยานเถร (ครูบาพรหมา พรหมจกโก)

๒.๓ คำสอนของพระสุพรหมยานเถร (ครูบาพรหมา พรหมจกโก)

ก่อนที่จะพูดถึงเนื้อหาตามประเด็นดังกล่าวนี้ จะได้กล่าวถึงเรื่องแนวคิดทฤษฎีว่าด้วยเรื่อง บทบาทพอสังเขป

บทบาท คือ แบบแผนพฤติกรรมหรือการกระทำต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับอำนาจหน้าที่และสิทธิ ซึ่งผูกพันอยู่กับสภาพหรือฐานะตำแหน่งทางสังคมโดยที่สังคมจะกำหนดหรือคาดหวังบทบาทและบุคคลในแต่ละสถานภาพ หรือฐานะตำแหน่งไว้เพื่อให้ผู้ที่อยู่ในสถานภาพ หรือตำแหน่งนั้นๆ ยึดถือเป็นแนวทางในการปฏิบัติ^๑ ซึ่งเป็นพฤติกรรมที่บุคคลหนึ่งคาดหวังว่าบุคคลอื่นจะปฏิบัติตามตำแหน่งหรือสถานภาพและบทบาทที่เหมาะสมเรียนรู้ได้จากกระบวนการต่างๆ ในสังคมที่ผ่านมาแล้วซึมซับเข้าไปในตัวบุคคล^๒ บทบาทของบุคคลประกอบด้วยปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ดังต่อไปนี้

๑. บทบาทที่สังคมคาดหวัง (Role expectation) คือ บทบาทที่สังคมคาดหวังให้บุคคลปฏิบัติตามความคาดหวังที่กำหนดโดยกลุ่มสังคมและโดยสถานภาพที่บุคคลนั้น ๆ ครองอยู่

๒. การรับรู้บทบาท (Role conception) คือ การที่บุคคลรับรู้ในบทบาทของตนเอง ว่าควรจะมีบทบาทอย่างไร และสามารถมองเห็นบทบาทของตนเองได้ ตามการรับรู้ นั้น ซึ่งเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับความต้องการของบุคคลนั่นเอง โดยการรับรู้ในบทบาทและ ความต้องการของบุคคลย่อมขึ้นอยู่กับลักษณะพื้นฐานส่วนบุคคล ตลอดจนเป้าหมายใน ชีวิตและค่านิยมของบุคคลที่สวมบทบาทนั้น

๓. การยอมรับบทบาทของบุคคล (Role acceptance) จะเกิดขึ้นก็ต่อเมื่อมีความสอดคล้องของบทบาทตามความคาดหวังของสังคม และบทบาทที่ตนรับอยู่ การยอมรับ บทบาทเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับความเข้าใจในบทบาท และการสื่อสารระหว่างสังคมและ บุคคลนั้น ทั้งนี้ก็เพราะว่าบุคคลอาจ

^๑Broom, Leonard, & Selnick, Philip, **Sociology**, (New York : Harper & Row, 1977), p.233.

^๒Cohen & Orbuch, **Introduction to Sociology**, (Singapore : Mc Graw-Hill, 1990), p.43.

ไม่ได้ยินดียอมรับบทบาทเสมอไป แม้ว่าจะได้รับ การคัดเลือกจากสังคมให้รับตำแหน่ง และมีบทบาทหน้าที่ที่ปฏิบัติตาม เพราะถ้าหาก บทบาทที่ได้รับนั้นทำให้ได้รับผลเสียหายหรือเสียประโยชน์โดยเฉพาะอย่างยิ่งถ้าขัดแย้ง กับความต้องการ (Role conflict) หรือค่านิยมของบุคคลนั้น ผู้ครองตำแหน่งอยู่ก็พยายาม หลีกเลียงบทบาทนั้นไม่ยอมรับบทบาทนั้น

๔. การปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ของบุคคล (Role performance) เป็นบทบาทที่ เจ้าของสถานภาพแสดงจริง (Actual role) ซึ่งอาจจะเป็นการแสดงบทบาทตามที่สังคม คาดหวัง หรือเป็นการแสดงบทบาทตามการรับรู้ และตามความคาดหวังของตนเอง การ ที่บุคคลใดจะปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ได้ดีเพียงใดนั้นก็ขึ้นอยู่กับระดับการยอมรับ บทบาทนั้น ๆ ของบุคคลที่ครองตำแหน่งนั้นอยู่ เนื่องจากความสอดคล้องกับบทบาท ตามความคาดหวังของสังคม และการรับรู้บทบาทของตนเอง^๓

สรุปได้ว่า ทฤษฎีบทบาท (Role Theory) เป็นทฤษฎีของการปฏิบัติตามหน้าที่ ตามตำแหน่งหรือสถานภาพของบุคคล ซึ่งเป็นไปตามความคาดหวังของบุคคลหรือผู้อยู่ในตำแหน่งหน้าที่นั้น ถ้าตำแหน่งหรือสภาพการณ์เปลี่ยนไปบทบาทก็อาจจะเปลี่ยนตามไปด้วยและถ้าบุคคลใดในสังคมมีความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในสังคมมากขึ้นเท่าใด บทบาทก็จะเพิ่มมากขึ้นเท่านั้น

พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ ได้กล่าวถึงบทบาทหน้าที่ของพระสงฆ์เกี่ยวกับการศึกษาไว้ว่า คือ มาตรา ๑๕ ตรี ในส่วนที่กล่าวถึงบทบาทหน้าที่ของมหาเถรสมาคม ในข้อที่ ๓ ว่ามีหน้าที่ควบคุมและส่งเสริมการปกครอง การศาสนศึกษา การศึกษาสงเคราะห์ การเผยแผ่ การสาธารณูปการ และการสาธารณสงฆ์ ทำให้กล่าวไว้ว่าหน้าที่ของพระสงฆ์ไว้ ๖ ประการคือ

๑. การปกครอง
๒. การศาสนศึกษา
๓. การศึกษาสงเคราะห์
๔. การเผยแผ่
๕. การสาธารณูปการ
๖. การสาธารณสงเคราะห์^๔

การปกครองคณะสงฆ์หรือสถาบันสงฆ์ในสมัยพุทธกาลนั้น พระพุทธเจ้าจะทรงดูแลด้วยพระองค์เองทรงอยู่ในฐานะประมุข และทรงให้ความสำคัญเสมอภาคในการบัญญัติสิกขาบทต่าง ๆ พระองค์จะทรงทำท่ามกลางสงฆ์สังฆกรรมต่าง ๆ ที่กระทำได้ต้องได้รับเสียงเอากันท์จากคณะสงฆ์จึงจะสามารถดำเนินต่อไป ทำให้พระพุทธศาสนาเผยแผ่ไปอย่างรวดเร็ว สิ่งที่พระพุทธองค์ทรงทิ้งไว้เป็นมรดกมาถึงปัจจุบันก็คือ พระธรรมวินัยซึ่งจะเป็นหลักในการที่สถาบันสงฆ์จะใช้เป็นสื่อในการสร้างสรรค์สิ่งดีงามให้กับชาวโลกต่อไป และจะเป็นสิ่งกำหนดบทบาทหรือจุดยืนในด้านความสัมพันธ์

^๓Allport, Gordon, Personality: A Psychological Interpretation, (New York : Holt,1973), pp. 181-184.

^๔พระราชบัญญัติคณะสงฆ์, บทบาทหน้าที่ของพระภิกษุสงฆ์, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, พ.ศ.๒๕๓๕), หน้า ๗.

ระหว่างสงฆ์กับสังฆมณฑลในปัจจุบันและอนาคตอีกด้วย^๕เช่นเดียวกับการบริหารกิจการคณะสงฆ์ย่อมต้องมีความผู้นำหรือภาวะผู้นำในการบริหาร โดยบริหารตามหลักภาวะผู้นำนั้น มีมาตั้งแต่สมัยพุทธกาล โดยพระพุทธเจ้าทรงเป็นผู้นำที่มีหน้าที่ในการดูแลปกครองคณะสงฆ์ แม้ว่าจะเกิดปัญหาจากภายในและภายนอกคณะสงฆ์ก็ตาม พระพุทธองค์ทรงมีพระปรีชาสามารถบริหารกิจการคณะสงฆ์ให้รอดพ้นจากภัยต่าง ๆ ได้ จนกระทั่งเสด็จดับขันธปรินิพพาน หลังจากที่พระพุทธองค์เสด็จปรินิพพานแล้ว พระมหากัสสปะ ผู้เป็นพระสาวกสำคัญยิ่งที่ได้รับการคัดเลือกจากคณะสงฆ์ให้เป็นประธานใหญ่ในการทาสังคายนาครั้งที่ ๑ ที่ถ้ำสัตตบรรณในเขาเวภารเขตกรุงราชคฤห์^๖

หลังจากสังคายนาพระธรรมวินัยครั้งที่ ๓ พระเจ้าอโศกมหาราชได้ส่งพระมหาเถระไปประกาศพระพุทธศาสนา ๙ สายและประเทศไทยได้รับผลจากการเผยแผ่คราวนั้นด้วย^๗ ทำให้พระพุทธศาสนาได้ประดิษฐานในดินแดนสุวรรณภูมิ อันเป็นที่ตั้งของประเทศไทย และอีกหลายประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ มาตั้งแต่ยุคกรุงสุโขทัยเป็นราชธานีของไทย ก็ยังมีการใช้หลักภาวะผู้นำควบคุมกับหลักพุทธธรรมในการบริหารกิจการคณะสงฆ์มาโดยตลอดจนถึงในยุคปัจจุบันนี้

สำหรับหน้าที่หลักของพระภิกษุสงฆ์ก็คือ การศึกษาประพฤติปฏิบัติธรรม ส่วนหน้าที่ที่มีต่อสังคมกันว่ามีอยู่ ๓ ประการ คือ

๑. การพัฒนาคุณภาพพลเมืองด้านคุณธรรมจริยธรรม

๒. การสงเคราะห์ประชาชน เช่น การให้ความสะดวกในการบำเพ็ญกุศลแก่ประชาชนตามประเพณีเกี่ยวกับชีวิต งานประเพณีส่วนร่วม และงานเทศกาลต่าง ๆ

๓. การให้ความช่วยเหลือทางราชการ โดยเฉพาะการรักษาความปลอดภัยของชาติและกิจกรรมทางสังคมวิทยา เป็นต้น^๘

กล่าวคือ นอกจากจะมีหน้าที่ดำเนินกิจกรรมบางอย่างของวัดแล้ว พระภิกษุสงฆ์ยังคงมีหน้าที่ในการอบรมสั่งสอนหลักธรรมให้แก่ประชาชน เพื่อนำไปประพฤติปฏิบัติตามและอยู่ในศีลธรรมอันดีงาม ยิ่งไปกว่านั้น พระภิกษุสงฆ์ยังมีหน้าที่ในการประกอบพิธีกรรมทางศาสนาให้แก่ชาวบ้านอีกด้วย พระภิกษุสงฆ์เป็นผู้มีความรู้สูงกว่าชาวบ้าน เป็นผู้จัดการศึกษาและเป็นครู เด็กผู้ชายจะถูกส่งไปเป็นลูกศิษย์อยู่วัด หรือสามเณร เพื่อเรียนการอ่าน การเขียน และเรียนวิชาเลขคณิตอย่างง่าย ๆ รวมทั้งการอบรมทางศีลธรรม และหลักธรรมทางศาสนา ทำให้เด็กผู้ชายส่วนมากอ่านออกเขียนได้ และมีความรู้ในด้านจริยธรรมของสังคม^๙

^๕พระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตโต), การศึกษาที่สากลบนพื้นฐานแห่งภูมิปัญญาไทย. (กรุงเทพมหานคร : อมรินทร์พริ้นติ้งกรุ๊ป, พ.ศ.๒๕๓๔), หน้า ๓๒.

^๖สง่า หล่อสาราย, ตำนานพระพุทธสาวก, (กรุงเทพมหานคร : อักษรสยามการพิมพ์, พ.ศ.๒๕๔๑), หน้า ๑ .

^๗พระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตโต), พุทธบริษัทกับพระธรรมวินัย, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ปัญญา, พ.ศ.๒๕๓๒), หน้า ๙.

^๘คณินันท์ จันทบุตร, บทบาทพระสงฆ์ในสังคมปัจจุบัน, (กรุงเทพมหานคร : อักษรเจริญทัศน์, พ.ศ.๒๕๓๒), หน้า ๕๖.

^๙ทินพันธ์ นาคะตะ, บทบาทของพระภิกษุสงฆ์ในสังคม, (กรุงเทพมหานคร : อักษรเจริญทัศน์, พ.ศ.๒๕๒๙), หน้า ๕-๗.

เนื่องจากพระสงฆ์ไทยส่วนใหญ่ ไม่ได้แยกตัวออกไปอยู่อย่างโดดเดี่ยว ห่างจากชุมชน พระสงฆ์จึงต้องรับรู้สิ่งที่เกิดขึ้นในชุมชนที่ตนเองอาศัยอยู่และมีบทบาทที่เกี่ยวข้องกับชุมชนในด้านต่าง ๆ ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน บทบาทดังกล่าวมิได้จำกัดอยู่เฉพาะในเรื่องการสั่งสอนศาสนธรรม และการปฏิบัติธรรมเท่านั้น แต่ยังรวมถึงการช่วยเหลือประชาชนทั้งทางวัตถุและการแก้ปัญหาพัฒนาชีวิตอีกด้วย รวมถึงการเป็นผู้นำของชุมชน พระสงฆ์ยังคงทำหน้าที่พัฒนาศีลธรรมของประชาชนอย่างต่อเนื่อง จนถึงปัจจุบัน พระสงฆ์หลายรูปได้รับการยอมรับนับถือและยกย่องจากคนทั่วไป ว่ามีคุณูปการกล่อมเกล่าผู้คนให้รู้จักบาปบุญคุณโทษและเป็นคนดีของสังคม เช่น ท่านพุทธทาส (พุทธทาส อินทปัญโญ) พระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตฺโต) เป็นต้น^{๑๐}

กล่าวโดยสรุป บทบาทของพระสงฆ์นั้นเป็นบทบาทที่แสดงให้เห็นถึงการช่วยเหลือสังคมอย่างแท้จริง ภายใต้กรอบระเบียบ วินัยที่เคร่งครัด การแสดงบทบาทของพระสงฆ์ย่อมแตกต่างกันไปตามสถานการณ์ของสังคมนั้น ๆ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับพระสงฆ์จะเลือกปฏิบัติตนให้อยู่ในด้านใด ซึ่งมีด้านชุมชน ด้านการศึกษา ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ในแต่ละด้านก็มุ่งเน้นถึงการสร้างความกลมไสรศรัทธาให้กับประชาชน เพื่อก่อให้เกิดการทะนุบำรุงพระศาสนาให้เจริญรุ่งเรืองสืบไป อันเป็นหน้าที่และบทบาทสำคัญของพระสงฆ์ซึ่งท่านครูบาท่านได้ปฏิบัติตัวอย่างเคร่งครัด กล่าวคือ ท่านมีบทบาทในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในดินแดนล้านนาตามหลักของการเป็นพระสังฆาธิการ ดังนั้น ผู้วิจัยจึงได้ศึกษาถึงชีวประวัติและบทบาทคำสอนของท่านดังกล่าวไว้ต่อไปนี้

๒.๑ ชีวประวัติพระสุพรหมยานเถร (ครูบาพรหมา พรหมจกโก)

พระพุทธศาสนาในประเทศไทย ตั้งแต่สมัยสุโขทัยจรจบจนกระทั่งรัตนโกสินทร์นี้ มีบทบาทต่อวิถีชีวิตจิตใจของคนไทยทุกด้าน เข้าถึงจิตใจของประชาชนอย่างแท้จริง พระพุทธศาสนาให้ทุกสิ่งทุกอย่างแก่ชีวิตคนไทยและสังคมไทย เปรียบประดุจประตูปสองทาง ปัจจุบันประเทศไทยเป็นศูนย์กลางพระพุทธศาสนาของโลก สังคมไทยประชาชนส่วนใหญ่นับถือพระพุทธศาสนาประมาณร้อยละ ๙๐ ของประชาชนทั้งประเทศ ซึ่งประเทศต่าง ๆ ทั่วโลกต่างก็ยอมรับความจริงในข้อนี้ พระพุทธศาสนากับชาติไทยได้เคียงคู่กันมาตั้งแต่เริ่มตั้งประเทศ สถาบันทั้งสาม คือ ชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ เป็นตรีเอกานุภาพ (Trinity) อย่างแยกไม่ออก^{๑๑} มีอิทธิพลต่อแนวคิด ความเชื่อ และภูมิปัญญาของไทย ได้สร้างความเป็นปึกแผ่นภายในชาติได้เป็นอย่างดี โดยเฉพาะสถาบันพระพุทธศาสนาเป็นบ่อเกิดที่มาแห่งศิลปกรรม วัฒนธรรม ประเพณี เป็นเสมือนเรือนใจ^{๑๒} พระสงฆ์ในฐานะเป็นผู้นำจิตวิญญาณได้อบรมบ่มนิสัยให้มีการพัฒนาจิต และเป็นหลักชัยเป็นแม่แบบการดำเนินชีวิตที่ดีงามแก่ประชาชน พระสงฆ์นับเป็นสถาบันที่ได้รับการเคารพ นับถือ ศรัทธา จากสังคมและใกล้ชิดกับจิตใจของประชาชน

^{๑๐} ภัทรพร สิริกาญจน, **บทบาทพระสงฆ์ไทย**, (กรุงเทพมหานคร : อักษรเจริญทัศน์, พ.ศ.๒๕๓๕), หน้า ๒.

^{๑๑} พระศรีปริยัติโมลี (สมชัย กุศลจิตโต), **พุทธทัศน์ร่วมสมัย=Contemporary Buddhist Vision**. (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, พ.ศ.๒๕๔๐), หน้า ๗๙.

^{๑๒} เสถียร คุณโสภณ, **พระพุทธศาสนาในรัชสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช**, (กรุงเทพมหานคร : บันทึกลาย, ๒๕๔๓), หน้า ๑๒. อ้างในพระมหามงคลศักดิ์ โสภณสิทธิ (โสภณ), “ศึกษาบทบาทการเผยแผ่พุทธธรรมของพระธรรมปริยัติเวที (สุเทพ ฝุสสุธมโม)” หน้า ๑๖.

พระสงฆ์นับเป็นแบบฉบับชั้นอุดมคติในด้านวัฒนธรรมทางจิตใจของคนไทย^{๑๓} พระสงฆ์เป็นผู้ให้แนวทางในการดำเนินชีวิตให้มีความเจริญรุ่งเรืองเรื่อยมา ถือได้ว่าเป็นแกนกลางที่ได้ช่วยนำสื่อแสงแห่งพระธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนา มาช่วยพัฒนาจิตใจของประชาชนให้เป็นคนดีมีศีลธรรม ให้คำแนะนำช่วยเหลือในการแก้ปัญหาชีวิตประจำวัน เหตุผลเหล่านี้เป็นส่วนหนึ่ง que แสดงให้เห็นความสำคัญและความสัมพันธ์ของพระภิกษุสงฆ์ที่มีต่อการดำรงชีวิตประจำวันของคนไทย^{๑๔} การได้ศึกษาประวัติพระสงฆ์เป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้ทราบบทบาทสำคัญ ที่ท่านได้สร้างคุณประโยชน์แก่ชุมชน สังคม ประเทศชาติ พระพุทธศาสนาเป็นการนำเสนอให้รู้จักธรรมะและพระดี ทั้งนี้เป็นการช่วยยกระดับจิตใจให้พุทธบริษัทมีความชุ่มชื้น เบิกบานใจ เกิดกำลังใจและแสงสว่างที่จะปฏิบัติตามท่าน^{๑๕}

การศึกษายาทาทาการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสุพรหมยานเถร (ครูบาพรหมา พรหมจกโก) พระเถระ ผู้ทรงคุณวุฒิ ทรงคุณธรรมสูง เป็นพระเถระนักปกครอง นักเผยแผ่ธรรมะที่มีความรู้ความสามารถครอบคลุมทั้งทางโลกและทางธรรม เป็นที่ยอมรับและนับถือ และเป็นที่ยอมรับกันดีของพุทธบริษัททั่วไปโดยเฉพาะชาวพุทธทางภาคเหนือตอนบนว่าท่านเป็นพระเถระที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญมีรูปแบบแนวทาง และเทคนิคในการถ่ายทอดเนื้อหาสาระของพุทธธรรมด้วยคำพูดที่ไพเราะจับใจ และวิธีที่เข้าใจง่าย ได้ภูมิปัญญา เหมาะสมกับยุคสมัย ธรรมะที่นำมาเผยแผ่ก็ทันต่อสถานการณ์เหตุการณ์ในปัจจุบัน และสามารถนำหลักธรรมะที่ท่านนำมาเผยแผ่มาใช้ในการดำเนินชีวิตที่ดั่งตามตามบวรพุทธศาสนา และสามารถนำมาใช้ในการแก้ไขปัญหาชีวิตประจำวันได้เป็นอย่างดี ดังจะได้นำเสนอไปตามลำดับดังนี้

๒.๑.๑ ชีวิตพระสุพรหมยานเถร (ครูบาพรหมา พรหมจกโก)^{๑๖}

ท่านครูบาพรหมา พรหมจกโก เกิดเมื่อ วันอังคาร ที่ ๓๐ เดือน สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๔๑ ณ บ้านป่าแพ่ง ซึ่งเป็นหมู่บ้านเล็ก ๆ ตั้งอยู่กลางทุ่งนารวมอยู่ในหมู่บ้านกองงาม ตำบลแม่แรง อำเภอบางกอก (ปัจจุบันเป็นอำเภอบางกอก) จังหวัดลำพูน นามเดิมชื่อ พรหมา พิมสาร บิดาชื่อ นายเป็ง มารดาชื่อ นางบัวถา มีพี่น้องร่วมกัน ๑๓ คน ได้แก่

- ๑) พ่อน้อยเมือง พิมสาร
- ๒) เป็นเด็กหญิง
- ๓) แม่ฮ้อยคำ หล้าดวงดี
- ๔) พ่อหนานนวล พิมสาร
- ๕) พ่อหนานบุญ พิมสาร
- ๖) พระสุพรหมยานเถร (ครูบาอินทจักรรักษา) วัดน้ำบ่อหลวง เชียงใหม่

^{๑๓}ศาสตราจารย์ ดร.ทินพันธุ์ นาคะตะ, พระพุทธศาสนากับสังคมไทย, (กรุงเทพมหานคร : สหายบล็อกและการพิมพ์, ๒๕๔๓), หน้า ๕.

^{๑๔}เรื่องเดียวกัน, หน้า ๗.

^{๑๕}พระมหาณรงค์ศักดิ์ โสภณสิทธิ (โสภา), “ศึกษายาทาทาการเผยแผ่พุทธธรรมของพระธรรมปริยัติเวที (สุเทพ ผุสสุธมโม)”, หน้า ๑๖.

^{๑๖}พระมหาเสกสรรค์ อคตบุญญเถระประวัติพระสุพรหมยานเถร (ครูบาพรหมา พรหมจกโก) อายุ ๘๗ พรรษา ๖๗, (ลำพูน : ฌฐพการพิมพ์ พ.ศ. ๒๕๔๖), หน้า ๖ – ๒๐.

- ๗) พระสุพรหมยานเถร (ครูบาพรหมา พรหมจโก) วัดพระพุทธรบาทตากผ้า ลำพูน
- ๘) พระครูสุนทรคัมภีรญาณ (ครูบาคัมภีระ) วัดดอยน้อย เชียงใหม่
- ๙) พ่อหนานแสง พิมสาร
- ๑๐) แม่ธิดา สุทธิพงศ์
- ๑๑) แม่นางหลวง ณ ลำพูน
- ๑๒) เด็กหญิงตุมมา พิมสาร
- ๑๓) นางแสงหล้า สุกายอง

แต่เดิมครอบครัวของท่านจัดอยู่ในฐานะพ่มีอันจะกิน โยมพ่อโยมแม่มีอาชีพเป็นเกษตรกร ทำนา ทำสวนเป็นสัมาอาชีพะ แต่จะไม่มีการเล่นสัตว์ มีความขยันถ้ถ้วนในการทำงาน ปกครองบุตรหลานโดยยุติธรรม ไม่มีอคติ หนักแน่นในการกุศล ไปนอนวัดรักษาอุโบสถศีลเป็นประจำทุกวันพระ บิตาอุปสมบทเป็นพระภิกษุ และได้ถึงแก่กรรมในสมณเพศ เมื่อพ.ศ. ๒๔๙๔ อายุ ๙๐ พรรษา ๒๘ มารดาได้นุ่งขาวห่มขาว รักษาอุโบสถศีลทุกวันพระตลอดอายุ ได้ถึงแก่กรรมเมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๗ อายุ ๗๐ ปี

เมื่อท่านครูบาเจริญวัยพอทำงานได้ก็ช่วยพ่อแม่ทำงาน คือ ทำนา ทำสวน งานที่ทำเป็นประจำคือการตักน้ำดำข้าวและปิดกวาดทำความสะอาดบ้านเรือนเป็นการตอบแทนบุญคุณของพ่อแม่เท่าที่พอจะทำได้ตามวิสัยของเด็ก

๒.๑.๒ การศึกษาในวัยเด็ก

ท่านครูบาได้เรียนหนังสือไทยล้านนาและภาษากลางที่บ้านจากพี่ชายที่ได้บวชเรียนแล้วลาสิกขาออกมา เพราะในสมัยนั้นตามชนบทยังไม่มีโรงเรียนสอนกันอยู่ปัจจุบัน

๒.๑.๓ เหตุที่บรรพชา

จากการติดตามพ่อแม่ไปวัดบ่อย ๆ ได้เห็นพระภิกษุสามเณรอยู่ดีกินดี มีกิริยาเรียบร้อย ก็เกิดความเลื่อมใสศรัทธา ยิ่งได้เห็นพระพี่ชายได้บวชอยู่หลายองค์พากันมาฉันข้าวที่บ้านก็ยิ่งเพิ่มความเลื่อมใสยิ่งขึ้น ต่อมาในปี พ.ศ.๒๔๕๕ เป็นปีที่สงครามโลกครั้งที่ ๑ กำลังจะเกิดขึ้นซึ่งปีนั้นเกิดข้าวยากหมากแพง ดินฟ้าอากาศวิปริตผิดปกติ บ้านเมืองแห้งแล้ง ผู้คนต่างถูกภิกขภัยเบียดเบียนระส่ำระสาย ทั้งทางราชการก็เร่งรัดเกณฑ์ผู้คนไปเป็นทหารกันวุ่นวาย ท่านได้เห็นเหตุการณ์ ดั่งนั้นก็รู้สึกไม่สบายใจ จึงน้อมใจไปในการบวชยิ่งขึ้น ท่านจึงได้กราบลาพ่อแม่ไปบวชพร้อมกับขอโหสิกรรมต่อพ่อแม่ทั้งสอง ออกบรรพชาเป็นสามเณรในวันจันทร์ ที่ ๒๔ เดือนเมษายน พ.ศ.๒๔๕๕ ซึ่งท่านมีอายุได้ ๑๕ ปี ตอนนั้นพ่อของท่านได้พาเข้าไปกราบเจ้าอธิการแก้ว ขตติโย เจ้าอาวาสวัดป่าเหียง ขอให้ท่านเป็นพระอุปัชฌาย์ ครั้นพระอุปัชฌาย์มอบผ้ากาสาวพัตร์ให้แล้วพระพี่ชายช่วยนุ่งห่มให้ เมื่อเป็นสามเณรแล้วก็ศึกษาเล่าเรียนจากพระอุปัชฌาย์

เห็นได้ว่า จากพี่น้องทั้งหมดที่เป็นผู้ชายผ่านการบวชเรียนกันทุกคนเพราะมีค่าน้ำหน้าชื่อที่ปรากฏ คือคำว่า หนานและน้อย* ซึ่งถือได้ว่าเป็นประเพณีที่สร้างรากฐานทางจริยธรรมทางสังคม ในการนำบุตรหลานที่เป็นผู้ชาย เข้าสู่การขัดเกลาในทางพระพุทธศาสนาที่นิยมปฏิบัติมาจนถึงปัจจุบัน

บิดาของท่าน เมื่อครั้งยังเป็นคฤหัสถ์ ท่านเป็นผู้มีจิตใจใฝ่ในทางธรรมกรรมฐานยิ่งนัก มุ่งศึกษาและปฏิบัติตามหลักคำสอนขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าอย่างเคร่งครัด ดังนั้นครอบครัวของท่านครุบา จึงเป็นพุทธศาสนิกชนที่ปฏิบัติตนตามหลักการและอุดมการณ์ของชาวพุทธที่ดีเสมอมา อาทิ การไปทำบุญตักบาตรทุก ๆ วันพระ การรักษาศีล ๕ และรักษาอุโบสถศีลในช่วงฤดูการเข้าพรรษา เป็นต้น นอกจากนี้ท่านยังได้จัดระเบียบความเป็นอยู่ภายในบ้านของท่านให้เหมือนกับวัด ทุกคนในบ้านถูกจัดระเบียบที่ต้องปฏิบัติตาม เช่น การทำวัตรเช้าและเย็น นั่งสมาธิเจริญจิตภาวนา เติบธรรม ซึ่งแบบและวิธีการทำบ้านให้เป็นวัดนี้ได้ทำติดต่อกันมาเป็นระยะเวลาช้านาน จนกระทั่งพ่อเป้ง พิมสาร ได้เข้าอุปสมบท ตามพระลูกชายทั้ง ๓ รูป คือ พระสุธรรมยานเถร พระสุพรหมยานเถรและพระครูสุนทรคัมภีรญาณ

ส่วนแม่บัวถา พิมสาร ครั้นเมื่ออยู่ครองเรือนก็ได้ปฏิบัติตามที่เคยกระทำมา คือ จัดระเบียบบ้านให้เหมือนกับวัด หลังจากท่านได้สละเรือนออกบวชเป็นชี ระเบียบนี้ก็ยังคงปฏิบัติสืบต่อกันมาได้ขาด แม่บัวถา พิมสาร ถึงแก่กรรมในท่านั่งสมาธิ จึงถือได้ว่าเป็นครอบครัวชาวพุทธตัวอย่างที่ควรเอาเป็นแบบอย่าง^{๑๗}

๒.๑.๔ การศึกษาสมัยเป็นสามเณร

ในสมัยนั้น พระภิกษุสามเณรทุกคนจะต้องท่องจำบทสวดมนต์ ๑๕ วาร ตั้งแต่ “เยสันตา ไปจนถึง มาติกา มหาสมัย” โดยเขียนใส่แป้น (กระดานชนวน) มีขนาดกว้าง ๑ คืบ ยาว ๑ ศอก และกำหนดให้ท่องจำได้วันละ ๑ แป้น ท่านว่า ชั้นแรกรู้สึกหนักใจ เห็นตัวหนังสือเล็กจนอ่านไม่ถนัดนึกว่า “เราจะจำได้หรือไม่หนอ” แต่เมื่อตั้งใจท่องอย่างเอาจริงเอาจัง ก็ได้วันละ ๑ แป้น จริงๆ ขณะที่กำลังเรียนอยู่ท่านได้พยายามหลีกเลี่ยงหลบหน้าคนอื่นเสมอ แม้แต่เดินทางไปฉันท้าวที่บ้านก็พยายามเดินทางไปคนเดียวเพื่อฉวยโอกาสท่องสวดมนต์ไปตามทาง

นอกจากนั้นท่านก็ได้เข้าเรียนโรงเรียนประชาบาล ซึ่งเวลานั้นทางวัดได้จัดการตั้งขึ้นสอนกันแล้ว ท่านสอบได้ถึงประถมปีที่ ๓ ซึ่งเทียบกับประถมปีที่ ๔ ในสมัยนี้ เพราะเวลานั้นยังไม่มีสอน เมื่ออายุย่างเข้า ๑๗ - ๑๘ ปี ก็ได้ศึกษานักธรรมตรีตามลำพังเพราะเวลานั้นยังไม่มีโรงเรียนและครูสอน หนังสือเรียนก็หายากมาก เพียงนวโกวาทกับธรรมนิเทศและวินยวินิจฉัย ๒ - ๓ เล่มเท่านั้น ครั้นถึงรอบปีมาทางวัดก็จัดให้มีการสอบครั้งหนึ่ง เป็นการสอบเฉพาะจังหวัด เพราะทางคณะสงฆ์ยังไม่เปิดสนามสอบอย่างสมัยนี้ ใครสอบได้ก็ออกประกาศนียบัตรรับรองให้ทำกันอย่างนี้มาเป็นเวลา ๒ ปี ต่อมาปี พ.ศ. ๒๔๕๙ จึงมีสำนักเรียนและครูสอนเป็นหลักเป็นแหล่ง โดยทางคณะสงฆ์ได้จัดตั้งสำนัก

*ในภาคเหนือตอนบน ชายที่ผ่านการอุปสมบทเป็นพระภิกษุ เมื่อลาสิกขาชาวบ้านจะเรียกว่า หนาน ส่วนชายที่ผ่านการบรรพชาเป็นสามเณร เมื่อลาสิกขาแล้ว ชาวบ้านจะเรียกว่า น้อย

^{๑๗} เขมรัฐ หน่อไชย, *เถรประวัติของพระสุธรรมยานเถร (ครุบาอินทจักรรักษา)*, (กรุงเทพมหานคร : เซ็นทรัล-เอ็กซ์เพรส, พ.ศ. ๒๕๒๔), หน้า ๒ - ๑๒.

เรียนชั้นที่วัดฉางข้าวน้อยเหนือ ซึ่งเป็นวัดเจ้าคณะอำเภอในสมัยนั้น ท่านครูบา กับสามเณรมอน อิน กองงาม ได้พากันเดินทางไปศึกษาตลอดพรรษา ซึ่งมีระยะทางประมาณ ๓.๕ กิโลเมตร ต้องเดินทางผ่านทุ่งนา ครั้นออกพรรษาท่านก็ย้ายไปอยู่ที่วัดฉางข้าวน้อยเหนือ เพื่อศึกษาทั้งนักธรรมและวิชาสามัญ

๒.๑.๕ การศึกษาในสมัยเป็นพระภิกษุ

เมื่อท่านครูบาอายุครบ ๒๐ ปี ก็ได้กลับมาอุปสมบทเป็นพระภิกษุ ณ พัทธสีมาวัดป่าเหียง ในวันที่ ๑๖ มกราคม พ.ศ.๒๔๖๑ เจ้าอธิการแก้ว ขตติโย เป็นพระอุปัชฌาย์ พระอาจารย์ฮอม โพธิโก เป็นพระกรรมวาจาจารย์ พระอาจารย์สม สุรินโท เป็นพระอนุสาวนาจารย์ ครั้นถึง พ.ศ.๒๔๖๒ ทางคณะสงฆ์ได้ทำการเปิดสอบนักธรรมสนามหลวงขึ้น ณ วัดเชตะวัน จังหวัดเชียงใหม่ พระมหานายก เป็นผู้นำข้อสอบมาเปิดสนามสอบ ท่านครูบาก็เดินทางมาสอบด้วยกัน ทั้งหมด ๑๑ รูปจากจังหวัดลำพูน และท่านก็เป็นรูปเดียวที่สามารถสอบได้ซึ่งในปีนั้นมีสอบด้วยกันทั้งหมด ๑๐๐ รูปแต่สอบได้สองรูปคือ เชียงใหม่ ๑ รูปและลำพูน ๑ รูป(ท่านครูบา) ต่อมาท่านจึงได้ตั้งใจศึกษาหาความรู้ในด้านการปฏิบัติธรรมจากครูบาอาจารย์ผู้รู้ อาทิ ท่านพระครูพิทักษ์พลธรรม (ครูบาหวัน มหาวโน) และท่านพระครูภาวนาภิรัต (ครูบาอินทจักร อินทจโก) ซึ่งเป็นพระพี่ชายที่อยู่ในสำนักเดียวกัน และยังได้เดินทางไปศึกษาหาความรู้ในข้อวัตรปฏิบัติธรรมจากครูบาอาจารย์อีกหลายท่าน เช่น ครูบาแสน ญาณวุฑฒิ วัดหนองเงือก, ครูบาบุญมา ปารมี วัดกอม่วง, ครูบาอนุ ธรรมวุฑฒิ วัดพานิช เป็นต้นเพื่อนำมาประกอบการพิจารณาหาทางปฏิบัติที่ถูกต้อง

๒.๑.๖ ออกไปอยู่ป่า

พอท่านครูบาอายุได้ ๒๔ พรรษา ๔ ท่านได้ตัดสินใจกราบลาพระอุปัชฌาย์พร้อมทั้งโยมพ่อโยมแม่และญาติพี่น้องที่มาพร้อมกันที่วัด เพื่อออกไปอยู่ป่าบำเพ็ญสมณธรรม ครั้นได้เวลาก็ออกจากวัดไปด้วยใจที่เต็มเปี่ยมไปด้วยความอาลัยพระอุปัชฌาย์และโยมพ่อโยมแม่ ท่านเดินทางมุ่งตรงไปสู่ดอยน้อย ซึ่งตั้งอยู่ปากแม่น้ำปิง อำเภอดอยหล่อ จังหวัดเชียงใหม่ ระยะทางประมาณ ๑๒ กิโลเมตร โดยมีสามเณรอุ้นเรือน (พระอธิการอุ้นเรือน โพธิโก วัดบ้านห้วย) ติดตามไปด้วย และได้พักจำพรรษาอยู่ในศาลาเก่าคนละหลังเพื่อบำเพ็ญสมณธรรม ได้รับความอุปถัมภ์จากอุบาสก อุบาสิกา ที่อยู่ในแถบนั้นเป็นอย่างดี

๒.๑.๗ แนวทางการปฏิบัติ

การปฏิบัติธรรมตามที่ท่านครูบาได้พร่ำสอนมาโดยตลอด ขั้นแรกท่านได้ตั้งสมณานาณิฐาน เอาธุดงค์วัตรตามกำลังที่จะปฏิบัติได้แล้วได้ฝึกหัดเป็นคนสันโดษ มกน้อย อยู่ง่าย ฉันทง่าย ปรับปรุงจิตใจให้เข้ากับธรรมชาติ พยายามฝึกจิตใจให้อาจหาญเป็นสมาธิด้วยภาวนา มีพุทธานุสสติและอภิณหปัจจเวกขณะ เป็นต้น แล้วพิจารณาสังขาร รูปนามให้เห็นเป็นอนิจจัง ทุกขัง อนัตตา ตามระเบียบวิธีแห่งการปฏิบัติ

๒.๑.๘ ภัยธรรมชาติ

การอยู่ป่า ในปีแรกนั้นรู้สึกว่ลำบากมาก เนื่องจากเวลานั้นในจังหวัดภาคเหนือ ยังไม่ปรากฏว่าจะมีพระรูปไหนออกอยู่ป่ามาก่อน จึงทำให้ประชาชนเกิดความสนใจแล้วพากันมาดู ถามนั้น ถามนี้ บางพวกก็พากันมานั่งจ้องมองดูเป็นเวลานานตั้งครึ่งวัน ทำให้เกิดความรำคาญไม่สงบ จึงต้องมีการโยกย้ายมาเพื่อหลีกเลี่ยงหลบหน้าผู้คนอยู่เสมอ บางครั้งก็มีเพื่อนสหธรรมิกได้ติดตามไปหลายรูปมีครั้งหนึ่งท่านครูบาพร้อมด้วยคณะได้ไปอาศัยอยู่ป่า ไกลจากหมู่บ้านห้วยป็นจ้อย อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน ประมาณ ๒ กิโลเมตร ก็เกิดมีฝนท่าใหญ่หลังไหลตกลงมา พระทุกรูปไม่มีกิลดไม่มีร่ม ต่างก็พากันลุกขึ้นไหว้พระ เอาผ้าคลุมศีรษะนั่งภาวนาอยู่ ในที่สุดก็นอนลง ทันใดนั้นก็มึ่น้ำป่าไหลหลากลงมา ทั้งฝนก็กระหน่ำตกไม่ขาดสาย พวกท่านก็ปล่อยเลยตามเลย นอนกันอยู่อย่างงั้น ก็เพราะต่างก็ง่วงเต็มแก่ พอตื่นขึ้นมาก็เป็นเวลาสว่าง ท่านครูบาพรหมาได้เลื้อยตามองดูจิ้วรที่ห่มอันเปียกชุ่มว่ามันเป็นอย่างไร ปรากฏว่าเป็นดินทรายไปหมด ยกเกือบไม่ขึ้น นำสังเวชใจในชีวิตของตนเป็นกำลัง นึกพลอบในตนเองว่าช่างมันเถอะ อะไรๆ ล้วนแต่อนิจจัง ทุกขัง อนัตตาทั้งนั้น

พอถึงเวลาภิกขาหารก็มีศรัทธาชาวบ้านมากันมากหลายเพื่อตักบาตร พวกท่านก็เอาจิ้วรที่เปียกแฉะเป็นดินเป็นทรายนั้นแหละห่มคลุมไปบิณฑบาต ขณะนั้นมีคนแก่คนหนึ่งชื่อ พ่อพญาอักษร ราชสาราจารย์ พอแถมมองเห็นสภาพของพระธุดงค์เปียกเช่นนั้น แกร์ร้องให้ออกมาด้วยความสงสาร สภาพของพระธุดงค์ พลอยทำให้คนอื่นพลอยหลังน้ำตาลงด้วยเป็นแถว

ท่านครูบาออกธุดงค์ ไปตามป่าเขาเกือบทุกจังหวัดในภาคเหนือ เดินทางเข้าไปเขตพม่า และจำพรรษาอยู่ในเขตพม่าเป็นเวลานาน ๕ ปี หรือตามหมู่บ้านกะเหรี่ยงชาวเขา จนท่านครูบาสามารถพูดภาษากะเหรี่ยงได้คล่องเป็นอย่างดี

เมื่อคราวจำพรรษาอยู่ในที่ต่างๆ ท่านถือธุดงค์วัตร อยู่ป่าเป็นวัตร ออกบิณฑบาตเป็นกิจวัตร ฉันทตอาหารวันละ ๑ มื้อ นุ่งห่มผ้าบังสุกุลเป็นวัตร ภายหลังจากที่ท่านครูบาได้ออกจาริกธุดงค์ไปตามป่า ตามนิคมต่างๆ หลายแห่งเป็นเวลา ๒๐ พรรษา ท่านได้ต่อสู้ฟันฝ่าอุปสรรคได้รับความสุข ความทุกข์ ความลำบาก บางครั้งไม่ได้ฉันทตอาหาร ๑-๒ วัน ท่านเพียรพยายามอดทนด้วยวัตรปฏิบัติอันเคร่งครัดที่สุด

๒.๑.๙ พระพุทธบาทตากผ้า

หลังจากที่ท่านได้เดินธุดงค์ไปตามป่าและตามนิคมหลายที่หลายแห่ง เป็นเวลานานหลายสิบปี ได้รับความสุข ความทุกข์ทรมาน ได้ผ่านประสบการณ์มามากต่อมากแล้ว ท่านก็ได้มาพักอยู่วัดป่าหนองเจดีย์ ตำบลท่าตุ้ม อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน ซึ่งเป็นวัดร้างมาหลายร้อยปี ตามคำนิมนต์ของครูบาอาจารย์ศรัทธาญาติโยม ได้มาประจำอยู่ที่นั่น ๔ พรรษา หลังจากนั้นก็ได้ย้ายมาอยู่วัดพระพุทธบาทตากผ้า อันเป็นปูชนียสถานสำคัญแห่งหนึ่งในจังหวัดลำพูน ซึ่งเป็นวัดร้างมาตั้งพันกว่าปีได้ อยู่ได้พรรษาเดียวก็ได้ย้ายไปอยู่ป่าอมะหิน ประจำอยู่ที่นั่น ๒ พรรษาแล้วได้ย้ายไปอยู่วัดป่าหนองเจดีย์ อีก ๒ พรรษา

พ.ศ. ๒๔๙๑ ท่านครูบาจึงได้กลับมาจำพรรษา ณ วัดพระพุทธบาทตากผ้า และได้จำพรรษาอยู่ที่วัดแห่งนี้ตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา แม้ท่านจะชราภาพและได้จำพรรษาในวัดเป็นประจำแล้ว แต่ท่านยัง

ถือธุดงค์ศรัทธาเป็นประจำ ในฤดูแล้งปีไหนมีโอกาส ท่านก็อุทิศสำหรับพริกขี้สามเณรไปเดินธุดงค์อยู่ตามป่าหรือป่าช้าเป็นครั้งคราว เพื่อให้ศิษยานุศิษย์ได้ทราบปฏิบัติในการเดินธุดงค์ แล้วกลับมาจำพรรษาที่วัดพระพุทธบาทตากผ้า บำเพ็ญสมณธรรมอยู่ยังวัด

ท่านครูบา ได้อาศัยร่มไม้บนนาคนั้นหนึ่ง ซึ่งตั้งอยู่หน้ากุฏิเป็นที่นั่งบำเพ็ญสมณธรรม เป็นประจำมาทุกเช้า ตลอดฤดูแล้งและกลางพรรษา ท่านปกครองลูกศิษย์เหมือนพ่อปกครองลูก ไม่มีอคติ ยกย่องบุคคลที่ควรยกย่อง ตีเตียนบุคคลที่ควรตีเตียน ท่านพร่ำสอนลูกศิษย์ สอนแล้วสอนอีก ท่านจะค่อยๆ พูดซ้ำๆ หนักแน่น ชักเรื่องราวมาประกอบ พยายามให้ศิษย์เข้าใจและเป็นคนดี

ท่านครูบา ได้พร่ำสอนบรรดาเหล่าลูกศิษย์ให้อยู่ในศีลธรรม ท่านยังได้จัดตั้งสำนักเรียนโรงเรียนพระปริยัติ นักรธรรมบาลี จัดตั้งสำนักปฏิบัติธรรมวิปัสสนากัมมัฏฐาน พัฒนาวัดพระพุทธบาทตากผ้าให้เจริญรุ่งเรืองจนได้รับการยกย่องว่าเป็นวัดพัฒนาตัวอย่างที่มีความสำคัญทางศาสนาแห่งหนึ่งของจังหวัดลำพูน

๒.๑.๑๐ กิจวัตรประจำวัน

ในด้านข้อวัตรปฏิบัติ หรือกิจวัตรของท่านครูบาพรหมา ท่านครูบาทำกิจวัตรไม่เคยขาด ไปก่อน กลับที่หลัง ตรวจดูความเรียบร้อยก่อนทุกครั้ง กิจวัตรประจำวันของท่านครูบา คือ

เวลา ๐๔.๐๐ น. ตื่นจากการจำวัด ล้างหน้า สีฟัน สรงน้ำอุ่นที่สามเณรเตรียมไว้ให้ (สามเณร ๔ รูป เปลี่ยนเวรกันทำ)

เวลา ๐๔.๓๐ น. จดรูปเทียนบูชาพระ กราบพระ นั่งภาวนาที่ได้ต้นบุญนาคน (หน้ากุฏิเบอร์ ๑)

เวลา ๐๕.๐๐ น. เดินจงกรม

เวลา ๐๕.๓๐ น. ครูบำนำพระเณรสวดมนต์ ทำวัตรเช้า (ท่านครูบาจะเริ่มพูดตอนนี้)

เวลา ๐๖.๓๐ น. ทำความสะอาด กวาดลานวัด วิหารจตุรमुख เป็นประจำ

เวลา ๐๘.๐๐ น. เข้าแถวออกบิณฑบาตร

เวลา ๑๐.๓๐-๑๑.๐๐ น. เริ่มฉันข้าว (ท่านครูบาฉันมือเดียว) ส่วนมากก่อนฉันจะเดินดูอาหารของสามเณรก่อน กลุ่มไหนที่อาหารขาด ท่านครูบาจะให้เอาไปเพิ่มให้กลุ่มที่ขาดนั้น (ส่วนท่านครูบาฉันจริงๆแค่หนึ่งมือเดียว) ส่วนมากจะห้วงกลัวพระเณรไม่ได้ฉันมากกว่า

เวลา ๑๓.๐๐ - ๑๔.๐๐ น. จำวัด (ท่านจะสั่งลูกศิษย์ไว้ว่าถ้ามีใครมาหา ให้เรียกได้ตลอดเวลา เพราะเขาตั้งใจมาหาเรา เราจะต้องต้อนรับเขา ไม่ว่าจะใกล้หรือไกลก็ตาม เราต้องไม่ให้เขามาเสียเวลา)

เวลา ๑๔.๓๐ น. ออกพบศรัทธาอุบาสก อุบาสิกา

เวลา ๑๕.๓๐ น. นำพระนวกะไปปฏิบัติธรรมที่ได้ต้นบุญนาคน

เวลา ๑๖.๐๐ น. สอบอารมณ์กรรมฐาน หรือถ้าท่านครูบาไม่อยู่ ท่านก็จะมอบให้หลวงพ่อบุญมา ปสนโน สอบแทนท่าน

เวลา ๑๗.๐๐ น. สวดมนต์ทำวัตร อบรมพระเณร (วันโกน วันพระ อบรมเรื่องกฎระเบียบ วินัยของพระเณร)^{๑๘}

๒.๑.๑๑ รอยเท้าครุบา

เมื่อ พ.ศ. ๒๕๑๘ ก่อนถึงวันเกิดท่านครุบา คือทุกวันที่ ๓๐ สิงหาคมของทุกปี ศิษยานุศิษย์ได้ประชุมกันเพื่อจัดเตรียมงานทำบุญคล้ายวันเกิดท่านครุบาเหมือนทุกปี ในที่ประชุมปรารภว่าปีนี้ขอจัดงานให้ยิ่งใหญ่กว่าทุกปี จะนิมนต์พระสงฆ์ให้มากกว่าทุกปี เปรมิปรึกษากันอยู่แล้วก็เรียนปรึกษาท่านครุบา ท่านครุบาได้กล่าวเพียงว่า “ปีนี้ขอจัดงานวันเกิดเป็นกรณีพิเศษ” เมื่อทุกฝ่ายได้ยินก็รู้สึกดีใจกันมาก ที่ท่านจะอนุญาตให้จัดใหญ่เป็นพิเศษ แต่ท่านครุบาได้บอกว่า “ปีนี้ไม่ต้องทำอะไรทั้งนั้น จะขอปฏิบัติธรรมกัมมัฏฐาน ๗ วัน ขอสามเณรมาอุปฐานดูแลก็พอแล้ว” เป็นอันว่าปีนี้ไม่ได้จัดงานทำบุญเหมือนเช่นทุกปี เพียงแต่ท่านครุบาได้เข้าปฏิบัติธรรมกัมมัฏฐาน ๗ วันตามที่ท่านได้ตั้งใจไว้ ส่วนพระภิกษุ สามเณรในวัด และอุบาสก อุบาสิกาทั้งหลายต่างก็พากันปฏิบัติธรรมกัมมัฏฐานถวายท่านครุบาด้วย เมื่อครบวาระ ๗ วันแล้ว ท่านครุบา ก็ได้ออกจากศาลาปฏิบัติธรรม ที่อยู่บริเวณหลังวัด ก็ได้ปรากฏเหตุอัศจรรย์ขึ้นคือ ไกล่กับลานปฏิบัติธรรมของท่านครุบาได้ปรากฏรอยเท้าบนศิลาแลง เมื่อวัดกับเท้าของท่านแล้วเท่ำกันกับเท้าจริงของท่านครุบาเลยทีเดียว มีขนาดความกว้าง ๙ เซนติเมตร ยาวประมาณ ๑๙ เซนติเมตร ถือว่านำมาซึ่งอัศจรรย์ใจอย่างยิ่ง กับบรรดาเหล่าศิษยานุศิษย์ของท่านครุบา^{๑๙} สอดคล้องกับว่าท่านครุบา วัดพระพุทธรูปตากผ้า ท่านเป็นพระมหาเถระที่มีความสมณะ และมีเมตตาอัน สูงมากเลยทีเดียว นอกจากนั้นท่านครุบา ท่านยังมีคุณอันวิเศษ หาผู้อื่นที่จะเปรียบได้ยาก คือท่านครุบา ท่านสามารถที่จะเหยียบพระบาท(รอยเท้า)ของท่านให้เป็นรอยได้ ซึ่งเป็น พระมหาเถระรูปอื่นทำไม่ได้ อันนี้เป็นคุณวิเศษของท่านครุบา ดังนั้นจึงทำให้มีผู้คนเคารพรัก และศรัทธาท่อท่านครุบาเป็นจำนวนมาก^{๒๐}

๒.๑.๑๒ หน้าที่สมณศักดิ์ และผลงาน

- ก่อตั้งสำนักเรียนพระปริยัติธรรม นักระรมบาลีที่วัดพระพุทธรูปตากผ้า
- ก่อตั้งสำนักวิปัสสนากัมมัฏฐาน วัดพระพุทธรูปตากผ้า
- ก่อสร้างถาวรวัตถุ ตามวัดต่างๆ สถานที่ต่างๆ อีกมากมาย เช่นอุโบสถ ศาลาการเปรียญ กุฏิสงฆ์ และโรงเรียนพระปริยัติธรรม พรหมจักรสังวรกิตติขจรประชาสรรค์ เป็นต้น รวมทั้งงานซ่อมแซมสถานที่ต่าง ๆ

^{๑๘}สัมภาษณ์ พระสุวรรณเมธี, รองเจ้าคณะอำเภอจอมทอง ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดพระธาตุศรีจอมทอง อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่, สัมภาษณ์เมื่อ วันที่ ๒๐ ธันวาคม ๒๕๕๘.

^{๑๙}สัมภาษณ์ พระสุวรรณเมธี, รองเจ้าคณะอำเภอจอมทอง ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดพระธาตุศรีจอมทอง อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่, สัมภาษณ์เมื่อ วันที่ ๒๐ ธันวาคม ๒๕๕๘.

^{๒๐}สัมภาษณ์ พระธรรมมังคลาจารย์ (ทอง สิริมคโล), ที่ปรึกษาเจ้าคณะภาค ๗ เจ้าอาวาสวัดพระธาตุศรีจอมทอง อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่, สัมภาษณ์เมื่อ วันที่ ๒๐ ธันวาคม ๒๕๕๘.

- เป็นประธานสร้างอุโบสถ ศาลาการเปรียญ และกุฏิวัดป่าหนองเจดีย์
- เป็นประธานสร้างกำแพง ซ่อมพระอุโบสถ วิหารและเจดีย์ วัดพระนอนม่อนช้าง
- เป็นประธานสร้างวิหารวัดม่อนมะหิน ขึ้น ๑ หลังและเป็นประธานสร้างพระวิหารและโรงเรียนประถมปลาย "พรหมาประชาอุทิศ" บ้านมะกอก
- ได้ช่วยเหลือสร้างวิหารวัดบ้านหวาย กุฏิข้างค้ำ
- พ.ศ. ๒๔๙๑ เป็นประธานบูรณปฏิสังขรณ์วัดพระพุทธรูปบาทตากผ้า พระวิหารจตุรมุขครอบรอยพระบาท พระอุโบสถ วิหาร ศาลา เสนาสนะต่างๆ ฯลฯ
- พ.ศ. ๒๔๙๖ เป็นผู้อำนวยการการศึกษาพระปริยัติธรรมสำนักเรียนวัดพระพุทธรูปบาทตากผ้า
- พ.ศ. ๒๕๐๐ ได้รับพระราชทานสมณศักดิ์ เป็นพระครูสัญญาบัตรชั้นโทที่ "พระครูพรหมจักรสังวร" ฝ่ายอรัญวาสี
- พ.ศ. ๒๕๐๒ ได้รับแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาสวัดพระพุทธรูปบาทตากผ้า
- พ.ศ. ๒๕๐๕ ได้รับแต่งตั้งให้เป็นพระอุปัชฌาย์
- พ.ศ. ๒๕๑๐ ได้รับพระราชทานเลื่อนสมณศักดิ์เป็นพระครูสัญญาบัตรชั้นเอก
- พ.ศ. ๒๕๑๑ ได้รับประกาศนียบัตรวัดพระพุทธรูปบาทตากผ้าเป็นวัดพัฒนาดีเด่น
- พ.ศ. ๒๕๑๖ ได้เลื่อนสมณศักดิ์เป็นพระครูสัญญาบัตรชั้นเอกพิเศษ
- พ.ศ. ๒๕๑๙ ได้รับพระราชทานเลื่อนสมณศักดิ์เป็นพระราชาคณะชั้นสามัญที่ "พระสุพรหมยานเถร"
- พ.ศ. ๒๕๒๒ ได้รับแต่งตั้งให้เป็นเจ้าอาวาสพระอารามหลวงวัดพระพุทธรูปบาทตากผ้า เป็นเจ้าสำนักวิปัสสนากัมมัฏฐานวัดพระพุทธรูปบาทตากผ้าเป็นกรรมการชำระ พระไตรปิฎก ฉบับล้านนา ฯลฯ
- พ.ศ. ๒๕๒๒ รับการยกฐานะวัดพระพุทธรูปบาทตากผ้าให้เป็นพระอารามหลวงชั้นตรี ชนิดสามัญ

๒.๑.๑๓ ลำดับการจำพรรษา

- พรรษาที่ ๑ - ๔ (พ.ศ.๒๔๖๑ - ๖๔) จำพรรษาที่ วัดป่าเหียง อ.ป่าซาง จ.ลำพูน
- พรรษาที่ ๕ (พ.ศ.๒๔๖๕) จำพรรษาที่ วัดดอยน้อย อ.จอมทอง จ.เชียงใหม่
- พรรษาที่ ๖ (พ.ศ.๒๔๖๖) จำพรรษาที่ ดอยพระเกิด อ.จอมทอง จ.เชียงใหม่
- พรรษาที่ ๗ (พ.ศ.๒๔๖๗) จำพรรษาที่ บวกมะขามเปีย อ.แม่ทา จ.ลำพูน
- พรรษาที่ ๘ (พ.ศ.๒๔๖๘) จำพรรษาที่ พระบาทยั้งหวีต อ.สันป่าตอง จ.เชียงใหม่
- พรรษาที่ ๙ (พ.ศ.๒๔๖๙) จำพรรษาที่ วัดร้างดอยจอมทอง อ.แม่เสลียง จ.แม่ฮ่องสอน
- พรรษาที่ ๑๐ (พ.ศ.๒๔๗๐) จำพรรษาที่ เขาถ้ำ อ.เมือง จ.ตาก
- พรรษาที่ ๑๑ (พ.ศ.๒๔๗๑) จำพรรษาที่ ป่าหนองห้า อ.อมก๋อย จ.เชียงใหม่
- พรรษาที่ ๑๒-๑๓ (พ.ศ.๒๔๗๒-๗๓) จำพรรษาที่ ดอยจอมหมอก อ.อมก๋อย จ.เชียงใหม่
- พรรษาที่ ๑๔ (พ.ศ.๒๔๗๔) จำพรรษาที่ ดอยแยงห้วยส้าน เขตประเทศพม่า
- พรรษาที่ ๑๕ (พ.ศ.๒๔๗๕) จำพรรษาที่ ห้วยยางแปง เขตประเทศพม่า

พระราชที่ ๑๖ (พ.ศ.๒๔๗๖) จำพรรษาที่ ปากะมาทะคี เขตประเทศพม่า
 พระราชที่ ๑๗ (พ.ศ.๒๔๗๗) จำพรรษาที่ สันป่าก่อ เขตประเทศพม่า.
 พระราชที่ ๑๘ (พ.ศ.๒๔๗๘) จำพรรษาที่ ป่าไร่หนองจะโค เขตประเทศพม่า
 พระราชที่ ๑๙ (พ.ศ.๒๔๗๙) จำพรรษาที่ ดอยน้อย อ.จอมทอง จ.เชียงใหม่
 พระราชที่ ๒๐ (พ.ศ.๒๔๘๐) จำพรรษาที่ ป่าสันบ่อแฮ อ.บ้านโฮ้ง จ.ลำพูน
 พระราชที่ ๒๑ (พ.ศ.๒๔๘๑) จำพรรษาที่ ห้วยป่าคา อ.บ้านโฮ้ง จ.ลำพูน
 พระราชที่ ๒๒-๒๕ (พ.ศ.๒๔๘๑-๘๕) จำพรรษาที่ วัดป่าหนองเจดีย์ อ.ป่าซาง จ.ลำพูน
 พระราชที่ ๒๖ (พ.ศ.๒๔๘๖) จำพรรษาที่ วัดพระพุทธรูปบาทตากผ้า อ.ป่าซาง จ.ลำพูน
 พระราชที่ ๒๗-๒๘ (พ.ศ.๒๔๘๗-๘๘) จำพรรษาที่ ดอยม่อนมะหิน อ.ป่าซาง จ.ลำพูน
 พระราชที่ ๒๙-๓๐ (พ.ศ.๒๔๘๙-๙๐) จำพรรษาที่ วัดป่าหนองเจดีย์ อ.ป่าซาง จ.ลำพูน
 พระราชที่ ๓๑-๖๗ (พ.ศ.๒๔๙๑-๒๕๒๗) จำพรรษาที่ วัดพระพุทธรูปบาทตากผ้า อ.ป่าซาง
 จ.ลำพูน^{๒๑}

๒.๑.๑๔ มรณภาพ

ท่านครูบา ได้บำเพ็ญสมณธรรมจนเข้าสู่วัยชราภาพ สังขารของท่านชำรุดทรุดโทรมไปตามกาลเวลา อาการเจ็บไข้ได้ป่วยจึงเกิดขึ้นเป็นธรรมดา ท่านครูบาได้เข้ารับการรักษา ณ โรงพยาบาลนครเชียงใหม่ ก่อนที่ท่านครูบาท่านจะละสังขาร ท่านครูบาได้ตื่นจากจำวัด แต่เข้าปฏิบัติธรรมตามกิจวัตร เมื่อถึงเวลาท่านลูกนังสมาธิ สำรวมจิตตั้งมั่นสงบระงับ ท่านครูบาได้มรณภาพ ในท่านั่งสมาธิ ภาวนา เมื่อวันที่ ๑๗ สิงหาคม ๒๕๒๗ เวลา ๐๖.๐๐ น.อายุ ๘๗ ปี ๖๗ พรรษา คณะศิษยานุศิษย์ได้จัดตั้งศพบำเพ็ญกุศลเป็นเวลา ๓ ปี และได้รับการพระราชทานเพลิงศพ วันที่ ๓๐ มกราคม พ.ศ. ๒๕๓๑ ในการนี้ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถ ได้ทรงเสด็จพระราชดำเนินมาพระราชทานเพลิงศพท่านครูบาด้วยพระองค์เอง หลังจากพระราชทานเพลิงเสร็จสิ้นแล้วได้เก็บอัฐิ ปรากฏว่าอัฐิของท่านครูบาได้กลายเป็นพระธาตุ มีวรรณะสีต่างๆ หลายสีด้วยกัน

๒.๒ บทบาทของพระสุพรหมยานเถร (ครูบาพรหมา พรหมจโก)

พระสุพรหมยานเถร (ครูบาพรหมา พรหมจโก) ได้ดำเนินการเผยแผ่พุทธธรรมตามรอยพระดำริของพระบรมศาสดา ทำหน้าที่สอนธรรม นำปฏิบัติ ด้วยการเทศนาสั่งสอนประชาชนให้ตั้งอยู่ในศีลธรรมเป็นประจำทุกวันพระอุโบสถศีล เป็นผู้ปฏิบัติกิจของสงฆ์ด้วยการทำวัตรสวดมนต์เข้าเย็นเป็นประจำทุกวัน ลงอุโบสถสังฆกรรมไม่เคยขาดหากไม่มีกิจธุระจำเป็น นอกจากนั้นท่านยังเป็นนักเผยแผ่ที่มีวิสัยทัศน์กว้างไกล ในการคิดใหม่ทำใหม่ ก้าวไกล ก้าวหน้า มุ่งพัฒนาสังคม^{๒๒} ด้วยการจัดโครงการสนับสนุน ส่งเสริม ฝึกฝน บุคลากรที่เป็นพระภิกษุสามเณรภายในวัด ให้รู้จักการเผยแผ่

^{๒๑}พระสังข์ ธรรมนูญ (ไชยวงศ์), เราจะเข้าถึงธรรมได้อย่างไร, (ลำพูน : หสม.ณัฐพลการพิมพ์ พ.ศ. ๒๕๕๐), หน้า ๑๖.

^{๒๒}รองศาสตราจารย์ บำรุง สุขพรรณ, “บทบาทของพระสงฆ์ยุคปฏิรูป”, (กรุงเทพมหานคร : สำนักเสริมศึกษาและบริการสังคม มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์), ๒๕๔๖.

ธรรมะคำสั่งสอนขององค์บรมสมสัมพุทธเจ้า ด้วยการเทศนา การปาฐกถาธรรม การบรรยายธรรม การสอนหนังสือในโรงเรียนต่าง ๆ ทั้งของภาครัฐและเอกชน การทำวัตรสวดมนต์เช้า-เย็น การลงอุโบสถสังฆกรรม และการทำกิจที่พระสงฆ์พึงกระทำ เพื่อการเป็นบุคลากรที่มีคุณภาพเป็นกำลังของพระพุทธศาสนา ภารกิจด้านนี้ นับว่าเป็นงานที่โดดเด่นของวัดพระพุทธบาทตากผ้า ซึ่งเป็นภาระกิจที่ประจักษ์ชัดแก่สาธารณชน เพราะพระสุพรหมยานเถร (ครูบาพรหมา พรหมจกโก) ให้ความทุ่มเทมาก โดยเห็นว่าเป็นงานที่เอื้อประโยชน์ต่อสังคมมากที่สุดอย่างหนึ่ง ซึ่งสามารถประมวลได้ดังนี้

๒.๒.๑ ด้านการปกครอง

วัดพระพุทธบาทตากผ้า เดิมเป็นวัดราษฎร์ ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมาเมื่อวันที่ ๒๕ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๑๖ และได้รับการยกฐานะเป็นพระอารามหลวงชั้นตรี ชนิดสามัญ เมื่อวันที่ ๓๑ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๒๑ ตั้งอยู่ในเนื้อที่ประมาณ ๑๗๕ ไร่ ซึ่งเป็นเนินเขาเตี้ยๆ อยู่ใกล้ดอย (เขา) ๒ ลูกคือ ดอยช้างและดอยเครือ อยู่ห่างจากเมืองลำพูนประมาณ ๑๙ กิโลเมตร เป็นปูชนียสถานที่สำคัญแห่งหนึ่งของจังหวัดลำพูน หรือของภาคเหนือ

ตามตำนาน วัดพระพุทธบาทตากผ้า ได้กล่าวไว้ว่า ในสมัยพุทธกาล สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ได้เสด็จมาโปรดเวไนยสัตว์ ในสุวรรณภูมิประเทศ (ประเทศไทยในปัจจุบัน) พระองค์ได้เสด็จไปในที่ต่างๆ กระทั่งเสด็จถึงบริเวณวัดพระพุทธบาทตากผ้าแห่งนี้ซึ่งเป็นผาลาด จึงได้ทรงอธิษฐานประทับรอยพระพุทธรูปบาทลง ณ ที่แห่งนี้ เพื่อเป็นที่สักการบูชาของมวลเทวดาและมนุษย์ทั้งหลายและพระองค์ได้ตรัสให้พระอานนท์เอาจิ้วไปตากบนผาลาด ใกล้บริเวณที่ประทับ ซึ่งปรากฏเป็นรอยเลื่อนกลางอยู่ ดังนั้น วัดนี้จึงได้ชื่อว่า “วัดพระพุทธบาทตากผ้า” มาถึงทุกวันนี้

วัดพระพุทธบาทตากผ้า ได้จัดการบริหารและการปกครองสืบต่อกันมาด้วยความเรียบร้อย ตาม กฎระเบียบคำสั่งคณะสงฆ์ ตลอดจนขนบธรรมเนียมประเพณีของสงฆ์ เป็นไปตามพระธรรมวินัย โดยมีเจ้าอาวาสเป็นผู้บังคับบัญชาปกครองคณะสงฆ์ในวัด ผู้ช่วยเจ้าอาวาส และคณะครูอาจารย์ภายในวัดร่วมในการปกครอง

ลำดับเจ้าอาวาสวัดพระพุทธบาทตากผ้า ดังนี้

พระสุพรหมยานเถร (ครูบาพรหมา พรหมจกโก) พ.ศ. ๒๔๙๑ – ๒๕๒๗

พระเวฬุวันพิทักษ์ (พระมหาเชื่อนคำ อุตตสนโต) พ.ศ. ๒๕๒๗ – ๒๕๔๘

พระพุทธบาทพิทักษ์ (พระมหาชวลิต จารุวณโณ) พ.ศ. ๒๕๔๙ – ปัจจุบัน

ปัจจุบันมี พระพุทธบาทพิทักษ์ เป็น เจ้าอาวาส

พระครูสาทรธรรมพินิต เป็น ผู้ช่วยเจ้าอาวาส

พระครูกัลยาณปริยัติกิจ เป็น ผู้ช่วยเจ้าอาวาส

พระสุพรหมยานเถร (พรหมา พรหมจกโก) ท่านได้รับแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาสวัดพระพุทธบาทตากผ้าเมื่อปีพุทธศักราช ๒๕๐๒ ซึ่งถือว่าเป็นการทำหน้าที่พระสังฆาธิการอย่างสมบูรณ์

โดยที่ท่านครูบาท่านได้เอาใจใส่ในการดูแลพระภิกษุ สามเณรเป็นอย่างดีโดยท่านได้ดำรงตำแหน่งต่าง ๆ ดังนี้

- พ.ศ. ๒๕๐๐ ได้รับพระราชทานสมณศักดิ์ เป็นพระครูสัญญาบัตรชั้นโทที่ "พระครูพรหมจักรสังวร" ฝ่ายอรัญวาสี

- พ.ศ. ๒๕๐๒ ได้รับแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาสวัดพระพุทธรูปตากผ้า

- พ.ศ. ๒๕๐๕ ได้รับแต่งตั้งให้เป็นพระอุปัชฌาย์

- พ.ศ. ๒๕๑๐ ได้รับพระราชทานเลื่อนสมณศักดิ์เป็นพระครูสัญญาบัตรชั้นเอก

- พ.ศ. ๒๕๑๑ ได้รับประกาศนียบัตรวัดพระพุทธรูปตากผ้าเป็นวัดพัฒนาดีเด่น

- พ.ศ. ๒๕๑๖ ได้เลื่อนสมณศักดิ์เป็นพระครูสัญญาบัตรชั้นเอกพิเศษ

- พ.ศ. ๒๕๑๙ ได้รับพระราชทานเลื่อนสมณศักดิ์เป็นพระราชาคณะชั้นสามัญที่ "พระสุพรหมยานเถร"

- พ.ศ. ๒๕๒๒ ได้รับแต่งตั้งให้เป็นเจ้าอาวาสพระอารามหลวงวัดพระพุทธรูปตากผ้า เป็นเจ้าสำนักวิปัสสนากัมมัฏฐานวัดพระพุทธรูปตากผ้าเป็นกรรมการชำระ พระไตรปิฎก ฉบับล้านนา ฯลฯ

- พ.ศ. ๒๕๒๒ รับการยกฐานะวัดพระพุทธรูปตากผ้าให้เป็นพระอารามหลวงชั้นตรี ชนิดสามัญ

พระสุพรหมยานเถร (พรหมา พรหมจกโก) เป็นพระมหาเถระที่มีรูปแบบการปกครองแบบเหมือนพ่อปกครองลูก กล่าวคือ ท่านปกครองพระสงฆ์ สามเณรภายในวัดอย่างเอ็นดูแต่ก็ต้องเป็นไปตามหลักแห่งพระธรรมวินัย ท่านไม่มีอคติกับใครและจะยกย่องบุคคลที่ควรยกย่อง ตีเตียนบุคคลที่ควรตีเตียน ท่านจะพราสอนศิษยานุศิษย์สอนแล้วสอนอีก พูดซ้ำๆ แต่หนักแน่น ชักเรื่องราวมาประกอบ พยายามจะให้บรรดาศิษย์เข้าใจและเป็นคนดี บรรดาศิษยานุศิษย์ต่างก็มีความเคารพนับถือท่านครูบาเป็นทั้งอาจารย์และเป็นทั้งบิดา ต่างพากันปฏิบัติตามโอวาทคำสอนของท่านเป็นอันดี ท่านไม่เคยดุด่ากล่าวด้วยคำหยาบเลยแม้แต่ครั้งเดียว

ดังนั้นจะเห็นได้ว่าท่านครูบาจะมีความอดทนอดกลั้นในการดูแลปกครองคนภายในวัดให้มีระเบียบวินัยและเป็นคนดีด้วยวิธีที่ท่านใช้นั้นจึงเป็นผลทำให้ผู้ได้การปกครองของท่านต่างปฏิบัติตามไปในแนวทางคำสอนของท่านอย่างเต็มใจ

๒.๒.๒ ด้านการศึกษา

พระสุพรหมยาน (พรหมา พรหมจกโก) ท่านเห็นความสำคัญในการศึกษาพระธรรมวินัยของพระภิกษุ สามเณรเป็นอย่างมาก ท่านจึงได้จัดตั้งโรงเรียนพระปริยัติธรรมขึ้นเพื่อให้เป็นสถานที่ในการศึกษาพระธรรมวินัยของพระภิกษุ สามเณรและยังได้มีการอุดหนุนให้ทุนการศึกษาแก่พระภิกษุ สามเณรและชาวบ้านให้ได้มีการศึกษาตลอดมิได้ขาดอีกทั้งยังหมั่นอบรมสั่งสอนให้ลูกศิษย์ได้เรียนรู้และปฏิบัติตามหลักของพระธรรมวินัยเป็นประจำโดยที่ท่านเป็นทั้งแบบอย่างและผู้สอนด้วยในเวลาเดียวกันด้วยความอุตสาหะของท่านครูบาท่านได้จัดตั้งสถานที่เรียนและส่งพระภิกษุ สามเณรไปเรียนในที่ต่าง ๆ

- ก่อตั้งสำนักเรียนพระปริยัติธรรม นักระรมบาลีที่วัดพระพุทธรูปตากผ้า

- ก่อตั้งสำนักวิปัสสนากัมมัฏฐาน วัดพระพุทธรูปตากผ้า

- ก่อสร้างถาวรวัตถุ ตามวัดต่างๆ สถานที่ต่างๆ อีกมากมาย เช่นอุโบสถ ศาลาการเปรียญ กุฏิสงฆ์ และโรงเรียนพระปริยัติธรรม พรหมจักรสังวรกิตติขจรประชาสรรค์ เป็นต้น รวมทั้งงานซ่อมแซมสถานที่ต่าง ๆ

- พ.ศ. ๒๔๙๖ เป็นผู้อำนวยการการศึกษาพระปริยัติธรรมสำนักเรียนวัดพระพุทธบาทตากผ้า นอกจากนี้ท่านครูบายังได้ส่งเสริม สนับสนุนให้พระภิกษุ สามเณรได้มีโอกาสเรียนธรรมที่สูงขึ้นทั้งปริยัติธรรมและปฏิบัติธรรมโดยเฉพาะส่งเสริมให้พระ เณรไปศึกษาต่อที่กรุงเทพมหานคร และต่างประเทศด้วย อาทิเช่น พระครูโสภณวชิรธรรม เจ้าอาวาสวัดวชิรธรรมสาธิตวรวิหาร กรุงเทพมหานคร พระครูเวฬุวันพิทักษ์ (มหาเถื่อนคำ อุตตสนโต) อดีตเจ้าอาวาสวัดพระพุทธบาทตากผ้า พระครูวิบูลย์ภาวนานุศาสก์ (สนิท พุทฺธวิโส) เจ้าอาวาสวัดห้วยบง อำเภอสี จังหวัดลำพูน พระพุทธบาทพิทักษ์ เจ้าคณะอำเภอป่าซาง เจ้าอาวาสวัดพระพุทธบาทตากผ้า อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน และอาจารย์ศรีรินทร์ หินคง เป็นต้น

๒.๒.๓ ด้านการศึกษาสงเคราะห์

วัดพระพุทธบาทตากผ้า ได้มีการส่งเสริมพระพุทธศาสนาทั้งทางด้านปริยัติธรรมและปฏิบัติ ด้านปริยัติธรรม ได้จัดตั้งโรงเรียนปริยัติธรรมทั้งแผนกบาลีและแผนกนักธรรม ซึ่งได้สร้างโรงเรียนปริยัติธรรมเริ่มดำเนินการสอนมาตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๔๘๖ เป็นต้นมาและได้เปิดการสอนในแผนกสามัญเพิ่มขึ้น เมื่อ พ.ศ.๒๕๓๘ มีการเรียนการสอน ตั้งแต่ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ ถึงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๖ และได้จัดให้มีการปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐาน มีพระภิกษุและฆราวาส มารับการอบรมและประพฤติปฏิบัติเป็นจำนวนมาก ตลอดถึงได้จัดอบรมนักเรียน เยาวชน

ท่านครูบา มีการส่งเสริมให้ประชาชนในท้องถิ่นและในถิ่นขาดแคลนให้ได้มีการศึกษาเรียนรู้ ทั้งยังสนับสนุนด้านกิจการในชุมชนเป็นประจำมิได้ขาด และท่านยังสนับสนุนทุนการศึกษาให้กับผู้ยากจนให้ได้มีการศึกษา

ตลอดระยะเวลาที่ท่านครูบา ท่านถือธุดงค์วัตรอยู่นั้นท่านได้เดินทางไปอนุเคราะห์สงเคราะห์แก่ชนหมู่มาตามสถานที่ต่าง ๆ เมื่อมีพระภิกษุ สามเณรเข้ามาบวชและปฏิบัติธรรมอยู่กับท่าน ท่านครูบาก็จะเอาใจใส่ในการอบรมสั่งสอนดูแลอย่างเต็มที่โดยจะเห็นได้ว่าท่านได้จัดให้มีทุนการศึกษาให้แก่พระภิกษุ สามเณรและเด็กนักเรียนชาวบ้านที่ขาดแคลนให้ได้มีโอกาสได้เรียนหนังสือ และบางครั้งท่านก็สงเคราะห์ด้วยวิธีพิเศษอันเป็นคุณธรรมที่ท่านมี เช่น การอ่านใจคนได้ กล่าวคือ มีสามเณรรูปหนึ่งอยากจะไปเยี่ยมโยมพ่อ โยมแม่ แต่ไม่มีปัจจัยในการเดินทางเลย ในครั้งนั้นท่านครูบา ท่านเรียกสามเณรให้ไปพบแล้วมอบปัจจัยให้เป็นทุนในการเดินทาง^{๒๓} เป็นต้น

ดังนั้นในด้านการศึกษาสงเคราะห์นั้น ท่านครูบา ท่านได้เอาใจใส่เพื่ออนุเคราะห์และสงเคราะห์ทั้งพระภิกษุ สามเณร และศรัทธาประชาชนได้มีโอกาสเข้าศึกษาทั้งด้านทางโลกทางธรรม โดยไม่ว่าจะเป็นใคร มาจากไหน เมื่อมาขอความช่วยเหลือท่านครูบาก็จะอนุเคราะห์ทุก ๆ ครั้ง จึงเป็น

^{๒๓}สัมภาษณ์ อาจารย์ศรีรินทร์ หินคง, รองผู้อำนวยการ สำนักวิชาการ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่, สัมภาษณ์เมื่อ วันที่ ๑๖ ธันวาคม ๒๕๕๘.

เหตุให้ท่านครูบาเป็นทั้งที่เคารพและที่สักการบูชาของพระภิกษุ สามเณร และศรัทธาประชาชนอย่างมากมาย

๒.๒.๔ ด้านการสาธารณูปการ

ในด้านสาธารณูปการของท่านครูบา นั้น ท่านได้สร้างคุณประโยชน์อันเป็นคุณูปการต่อพระพุทธศาสนาอย่างมากมาย ดังเช่น

- ก่อตั้งสำนักเรียนพระปริยัติธรรม นักระรมบาลีที่วัดพระพุทธรูปตากผ้า
- ก่อตั้งสำนักวิปัสสนากัมมัฏฐาน วัดพระพุทธรูปตากผ้า
- ก่อสร้างถาวรวัตถุ ตามวัดต่างๆ สถานที่ต่างๆ อีกมากมาย เช่นอุโบสถ ศาลาการเปรียญ กุฏิสงฆ์ และโรงเรียนพระปริยัติธรรม พรหมจักรสังวรกิตติขจรประชาสรรค์ เป็นต้น รวมทั้งงานซ่อมแซมสถานที่ต่าง ๆ

- เป็นประธานสร้างอุโบสถ ศาลาการเปรียญ และกุฏิวัดป่าหนองเจดีย์
- เป็นประธานสร้างกำแพง ซ่อมพระอุโบสถ วิหารและเจดีย์ วัดพระนอนม่อนช้าง
- เป็นประธานสร้างวิหารวัดม่อนมะหิน ชั้น ๑ หลังและเป็นประธานสร้างพระวิหารและโรงเรียนประถมปลาย "พรหมาประชาอุทิศ" บ้านมะกอก
- ได้ช่วยเหลือสร้างวิหารวัดบ้านหวาย กุฏิข้างค้ำ
- พ.ศ. ๒๔๙๑ เป็นประธานบูรณปฏิสังขรณ์วัดพระพุทธรูปตากผ้า พระวิหารจตุรมุขครอบรอยพระบาท พระอุโบสถ วิหาร ศาลา เสนาสนะต่างๆ ฯลฯ

ได้เป็นประธานอำนวยการในการสร้างวัดพระพุทธรูปตากผ้า อาทิ อุโบสถ ศาลาการเปรียญ กุฏิสงฆ์ และโรงเรียนพระปริยัติธรรม “พรหมจักรสังวรกิตติขจรประชาสรรค์” เป็นต้น ทั้งได้ซ่อมพระวิหารและพัฒนาสถานที่ตั้งทั้งหมดให้เจริญขึ้นมาโดยลำดับ นอกจากนี้ยังได้เป็นประธานสร้างกำแพง ซ่อมอุโบสถ วิหารและเจดีย์วัดพระนอนม่อนช้าง เป็นประธานสร้างอุโบสถ ศาลาการเปรียญและกุฏิสงฆ์ วัดป่าหนองเจดีย์ ได้สร้างวิหารวัดม่อนมะหิน เป็นประธานสร้างวิหารโรงเรียนประถมปลาย “พรหมาประชาอุทิศ” บ้านมะกอก ได้ช่วยเหลือสร้างวิหารวัดบ้านหวาย กุฏิวัดข้างค้ำและที่อื่นๆอีกหลายแห่ง ได้จัดตั้งสำนักเรียนนักระรมบาลีและตั้งสำนักปฏิบัติธรรมขึ้น ณ วัดพระพุทธรูปตากผ้า มีครูดำเนินการสอนเป็นลำดับมา

ดังนั้นจึงถือได้ว่าท่านครูบา ท่านเป็นผู้เสียสละทั้งแรงกายและแรงใจในการช่วยเหลือฟื้นฟูพระพุทธศาสนา ทั้งพระธรรมวินัยและถาวรวัตถุทั้งในวัดพระพุทธรูปตากผ้าและต่างวัดที่มีศรัทธาประชาชนกราบอาราธนานิมนต์ท่านครูบาไปเป็นประธานในการก่อสร้างในที่ต่างๆ

๒.๒.๕ ด้านสาธารณะสงเคราะห์

ท่านครูบาได้กระทำกิจวัตรในแต่ละวัน ท่านทำด้วยความเสียสละ อดทนอย่างจริงจัง โดยท่านจะมีเวลาส่วนตัวของท่านน้อยมาก แม้ว่าบางครั้งท่านกำลังพักผ่อนอยู่ เมื่อทราบว่ญาติโยมเดินทางไกลมา ท่านจะรีบลุกขึ้นมาพบทันที โดยให้เหตุผลว่า เราอยู่ที่นี่จะพักผ่อนเมื่อไหร่ก็ได้ แต่โยมต้องเดินทางมาไกลกว่าจะมาถึงที่นี่ ดังนั้นควรให้โอกาสโยมเขา

การปฏิบัติธรรม^{๒๔}ตามที่ท่านครูบาได้พร่ำสอนมาโดยตลอดพอจะสรุปเป็นใจความปฏิบัติได้ว่า ขั้นแรกท่านได้ตั้งสมาทานอธิฐานเอาธุดงค์วัตรธรรมตามกำลังที่จะปฏิบัติได้ แล้วได้ฝึกหัดเป็นคนสันโดษ มกน้อย อยู่ง่าย ฉันทง่าย ปรับปรุงจิตใจให้เข้ากับธรรมชาติ พยายามฝึกจิตใจให้อาจหาญเป็นสมาธิด้วยการภาวนา มีพุทธานุสสติและอิณินหารปัจจเวกชน เป็นต้น แล้วพิจารณาสังขาร รูป นาม ให้เห็นเป็นอนิจจัง ทุกขัง อนัตตา ตามระเบียบวิธีแห่งการปฏิบัติธรรม

ทั้งนี้ มิใช่มุ่งหมายอย่างอื่น หากมุ่งหมายตามที่พระพุทธเจ้าตรัสสอนว่า “ภิกษุทั้งหลาย พรหมจรรย์นี้เราประพฤติมิใช่เพื่อหลอกลวงคน มิใช่เพื่อเรียกร้องให้คนอื่น มิใช่เพื่อลาภสักการะและความสรรเสริญเยินยอ ที่แท้พรหมจรรย์นี้เราประพฤติเพื่อสังวร คือ ความสำรวม เพื่อปหานะ คือ ความละเว้นและเพื่อนิโรธ คือ ความดับทุกข์ดังนี้

อนึ่ง ท่านครูบาท่านเป็นสัตบุรุษ เป็นนักพรตชั้นเยี่ยมยอด สุขุม มีสติปัญญาดีประกอบด้วยคุณธรรมของพระสงฆ์ที่พึงมี มีความสันโดษและความเป็นคนเลี้ยงง่าย ใฝ่ใจในการปฏิบัติธุดงค์วัตรมาก ยินดีในการค้นคว้าศึกษาเพื่อความหลุดพ้น ทำสมณกรรมฐานประจำ มีปกติอยู่ด้วยความ เมตตา กรุณา เช่น ในสถานการณ์ทั้งหลาย มีความประพฤติเพื่อความขัดเกลากิเลสอันหยาบ และเป็นผู้เชี่ยวชาญรอบรู้มากในพระอภิธรรมอย่างแน่วแน่

ท่านครูบาท่านนั้นเป็นพระเถระผู้เจริญสติรู้ตัวทั่วพร้อมอยู่ตลอด มีความสำรวมในเสขิยวัตร ไม่ตระหนี่ถี่เหนียว ทำกิจเพื่อพระศาสนาตลอดมา มีศิลปะเข้าใจในการสร้างการบูรณะวัด ทำการส่งเสริมการศึกษาอยู่ประจำ พร่ำสอนธรรมะและสิ่งที่เป็นประโยชน์ แก่ลูกศิษย์ลูกหาทุกคนเหมือนพ่อสอนลูกฉะนั้น สงเคราะห์ด้วยสิ่งที่เป็นประโยชน์เกื้อกูล เพื่อผลดีแก่ทุก ๆ คน เพราะฉะนั้นท่านครูบาจึงเป็นผู้ที่ปวงชนนับถือแล้วและบูชาแล้วตลอดมา

๒.๓ คำสอนของพระสุพรหมยานเถร

พระสุพรหมยานเถร (ครูบาพรหมา พรหมจกโก) เป็นพระสงฆ์ที่ยึดมั่นในหลักพระธรรมวินัยอย่างเคร่งครัดและยังปฏิบัติตนให้เป็นแบบอย่างแก่ศิษยานุศิษย์ อุบาสก อุบาสิกาจนทำให้ท่านเป็นที่เคารพและสักการบูชาแก่ชาวพุทธอย่างกว้างขวาง จะเห็นได้ว่าท่านครูบา ท่านใส่ใจในการอบรมสั่งสอนแก่พุทธบริษัทอย่างจริงจัง ดังนั้นผู้วิจัยจึงได้รวบรวมคำสอนของท่านพอสังเขปได้ดังนี้

เมื่อท่านครูบา ท่านบวชเป็นพระภิกษุแล้ว ท่านได้กำหนดจดจำตามคำสอนของพระอุปัชฌาย์เจ้าอธิการแก้ว ขตติโย ว่า "ถ้ารักตัว ก็จงตั้งใจปฏิบัติธรรม" ด้วยประโยคธรรมข้อนี้ สามารถนำวิถีชีวิตในเพศสมณะของท่านครูบา ออกบำเพ็ญภาวนาธรรม ผจญความทุกข์ยาก อย่างแสนสาหัส ท่านได้ต่อสู้กับความทุกข์ และได้พิจารณาตัวทุกข์ จนเกิดความสว่างทางจิตใจ แท้จริงนั้น ความทุกข์ เกิดตรงที่ดวงใจของมนุษย์ ผู้เข้าไปยึดมั่นถือมั่น โดยมีกิเลส ตัณหา อุปาทาน เป็นชนวนบ่อเกิดให้เราต้องดิ้นรนพยายามทุกวิถีทางเพื่อความเป็นที่มา ของความสุขอย่างแท้จริง

"ผู้หวังประพฤติปฏิบัติ เพื่อโลกุตระธรรม จงตั้งใจประพฤติปฏิบัติ ตามองค์แห่ง อริยสัจจกัมมมรรค มีองค์แปด เมื่อย่อเข้ามา ก็ได้แก่ ศีล สมาธิ ปัญญา ให้เกิดมีขึ้นในสันดาน จึงจะเป็นพลวปัจจัยแก่มรรคผล นิพพาน อันเป็นจุดหมายปลายทาง ของผู้ปฏิบัติธรรมอย่างแท้จริง

^{๒๔}คณะศิษยานุศิษย์. ของดี , (ลำพูน : ฌณพการพิมพ์, พ.ศ.๒๕๕๔), หน้า๔๗ – ๕๒.

สติ สัมปชัญญะ ธรรมสองประการนี้ เป็นธรรมที่มีอุปการะมาก เราควรนำไปใช้ในทุก ๆ โอกาส ผู้ตั้งอยู่ในธรรมสองประการนี้ คือ ความระลึกได้ และ ความรู้ตัวอยู่เสมอ จึงจะได้ชื่อว่า เป็นผู้ไม่ประมาท ผู้ปฏิบัติพึงปลูกให้เกิดมีขึ้นในสันดานตนเอง จึงจะเป็นการดี

หิริโอตตปปะ ความละอายและความเกรงกลัว ธรรมสองประการนี้เป็นโลกบาล คือค้ำครองโลก โลกคือหมู่สัตว์ ผู้ใดประพฤติปฏิบัติตามธรรมนี้แล้ว ธรรมทั้งสองประการจะรักษามิให้ผู้นั้น ตกไปสู่โลกที่ชั่ว เป็นธรรมอันชาวบรืสุทธิ์และเป็นเทวธรรม คือ ธรรมของเทวดาผู้ปฏิบัติธรรม พึงมีประจำจิตใจ จึงจะเป็นการดี

อินทริยสังวร ให้สำรวมระวัง ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ ท่านไม่ให้ยินดียินร้าย เพราะบาป บุญ คุณ โทษ เกิดได้เสมอทุกเวลา ก็เกิดที่นี่ จะดับก็ดับที่นี่ เพราะเมื่อผู้ปฏิบัติ มีสติสำรวมรักษาดี ก็จะเป็นบุญ เป็นประโยชน์ แต่ถ้าขาดสติ ไม่สำรวมรักษา ก็ไร้ประโยชน์ ให้โทษหลายประการ ดังนั้น ผู้ปฏิบัติธรรม พึงสำรวมรักษาให้สงบระงับ จึงจะเป็นการดี

ศีลสังวร ท่านให้สำรวมรักษากาย วาจา ใจ เรียกร้อยดี ไม่มีโทษ ไม่มีภัย เป็นความปกติ เพราะธรรมในข้อนี้ เป็นเครื่องชำระบาปกรรม เป็นของบรืสุทธิ์ เป็นของหอม และเย็นยิ่งกว่าน้ำ ผู้มีศีล ย่อมระงับความเดือดร้อนภายในใจ เป็นมูลฐานแห่งสมาธิภาวนา ผู้ปฏิบัติพึงตั้งใจสำรวมไว้ จึงจะเป็นการดี

สมาธิภาวนา สมาธิความตั้งมั่น เป็นองค์ธรรมที่มีคุณค่าสูงและสำคัญ เป็นที่รวมกำลังจิตและกำลังของธรรม เป็นความพร้อมมูลแห่งอริยมรรค เมื่อสมาธิบังค้ำขึ้น เมื่อจิตใจแก่กล้าขึ้นแล้ว กิเลสอย่างกลาง คือ นิวรณ์ทั้ง ๕ มี กามฉันท์ ความพอใจ รักใคร่ในกามารมณ์ จะลดน้อยถอยลงถึงกับหายไป จิตตั้งมั่นในสมาธิธรรมแล้ว จัดได้ว่า เป็นทางปฏิบัติที่ชอบพระพุทธเจ้าทรงตรัสไว้ว่า "ผู้เห็นภัยในวัฏสงสาร พึงเจริญสมาธิ ให้เกิดขึ้นในสันดาน เมื่อจิตตั้งมั่นเป็นสมาธิแล้ว ผู้ปฏิบัติย่อมรู้ตามความเป็นจริงดังนี้"^{๒๕}

ลำดับแห่งการปฏิบัติธรรม

“ขึ้นชื่อว่ากัมมฐานภาวนาแล้วบทใดก็ดีเหมือนกัน จะถือเอาบทหนึ่งเป็นอารมณ์ก็ได้ คือเมื่อบำเพ็ญไป ปฏิบัติไป จิตใจดีขึ้น กิเลสอย่างกลางคือนิวรณ์ ๕ มีกามฉันท์ ความพอใจรักใคร่ในกามารมณ์ มีรูปเป็นต้น ได้ลดน้อยถอยลงถึงกับหายไป จิตใจตั้งมั่นเป็นสมาธิธรรมแล้ว ก็จัดว่าเป็นทางปฏิบัติที่ชอบและถูกต้องตามพุทธประสงค์”^{๒๖}

วิปัสสนาภาวนา

“การที่พระพุทธศาสนาทรงไว้ซึ่งความประเสริฐยิ่งกว่าศาสนาอื่นใดในโลกทั้งหมดก็เพราะวิปัสสนานี้แหละเป็นแก่นแท้และเป็นหลักใหญ่ บุคคลผู้ใดยังเข้าไม่ถึงคือยังไม่ได้เจริญวิปัสสนาภาวนา

^{๒๕} พระสังข์ ไชยวงศ์, เราจะเข้าถึงธรรมได้อย่างไร, (ลำพูน : ฐานพลการพิมพ์, พ.ศ.๒๕๒๗), หน้า ๒๒ - ๒๕.

^{๒๖} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๘.

แล้วจะมาเข้าใจทักท้วงเอาว่า ตนได้เข้าถึงแก่นแห่งธรรม ว่าตนมีความรู้ ขาบซึ่งในคำสอนของพระพุทธศาสนาอย่างถูกต้อง บุคคลผู้นั้นจะมาเข้าใจเอาเองอย่างนี้ยังใช้ไม่ได้เป็นอันขาด”^{๒๗}

วิปัสสนาญาณ

“เหตุเกิดแห่งรูปมี ๔ ประการคือ อวิชชา ตัณหา อุปาทานกรรมและอาหารเป็นปัจจัย อุปถัมภ์บำรุงให้ตั้งอยู่ได้ เหตุเกิดของนามเจตสิกคือ เวทนา สัญญา สังขาร มิวิชชา ตัณหา อุปาทานกรรมและผัสสะเป็นเหตุให้เกิด ส่วนนามจิตคือวิญญาน มิวิชชา ตัณหา อุปาทาน กรรมและนามรูปเป็นเหตุเป็นปัจจัยให้เกิด”

กัมมัญฐานเพื่อชีวิต

“การปฏิบัติกัมมัญฐานก็เหมือนกับเราเลี้ยงควาย ควายมันจะต้องกินหญ้า หญ้าก็เป็นของที่ควายจะกิน จิตของเราก็เหมือนควาย อารมณ์เหมือนหญ้า ความรู้ที่เกิดกับจิตก็เหมือนเจ้าของ ลองเปรียบเทียบดูเวลาเราไปเลี้ยงควาย เราจะปล่อยมันไปหรือจับทางเชือกมันไว้”^{๒๘}

ดังนั้นจึงแสดงให้เห็นว่าท่านครูบา ท่านได้เอาใจใส่และเพียรพยายามในการที่จะอบรมสั่งสอนพุทธบริษัทให้เข้าใจถึงธรรมมากที่สุดซึ่งบางที่ท่านก็ยกตัวอย่างมาประกอบอธิบายถึงเหตุและผล และยังมีวิธีการสั่งสอนที่เป็นไปเพื่อประโยชน์ส่วนรวมโดยแท้จริง กล่าวคือท่านครูบา ท่านได้ใช้วิธีของพระศาสดาในการประกาศเผยแผ่พระศาสนาโดยท่านจะมีวิธีในการอบรมสั่งสอนที่แตกต่างกันไปตามจริตของผู้ฟังนั่นเอง ซึ่งโดยสรุปแล้วท่านชี้แนวทางให้ผู้ฟังได้เข้าใจกระแสพระนิพพานให้ได้มากที่สุด โดยมีหลักการปฏิบัติหลายแบบและหยั่งเข้าสู่สติปัญญาให้เกิดเป็นวิปัสสนานั้นเอง

อุเบกขาธรรม

ความยึดมั่นว่า เป็นของตัวกู ของกู ถ้ามีอยู่ในบุคคลใด บุคคลนั้น ไม่ว่าจะเป็นพระสงฆ์ หรือ สามเณร หรือจะเป็นฆราวาส ก็ล้วนแต่จะเกิดทุกข์เหมือนกันทั้งหมดทั้งสิ้น สำหรับท่านครูบา นั้น ท่านมีบรรดาลูกศิษย์หลายรูป ที่ได้บวชศึกษาพระธรรมวินัยอยู่กับท่าน ได้กล่าวไว้ว่า

“มีพระภิกษุ หรือสามเณรรูปใดรูปหนึ่ง ที่เข้าใจว่าตนเองทำแต่ความดีแล้ว ท่านผู้นั้นก็ อาจไม่ชอบใจพระภิกษุสามเณรด้วยกันว่าวางตัวเป็นผู้ว่ายาก สอนยาก แต่ด้วยความเมตตาปราณีของท่านครูบา ชนิดที่ว่าดูว่าใครไม่เป็น จึงทำให้พระภิกษุ สามเณรที่ตั้งใจทำกิจการงานด้วยดี น้อยอกน้อยใจขึ้น จึงได้เขียนแผ่นป้ายไปติดไว้ข้างกุฏิท่านครูบา โดยมีใจความว่า “ความเมตตาเกินประมาณ ทำให้อันธพาลเต็มวัด” เมื่อท่านครูบา ท่านได้เห็นและอ่านข้อความนั้นแล้ว ท่านก็อมยิ้มไม่พูดว่าอะไร นี่จึงเฉยไม่ถามเลยว่า ใครเป็นผู้เขียน ก็ได้ผลมาก การกระทำของท่าน คือ ทำให้พระภิกษุ สามเณรในวัดพระพุทธบาทตากผ้ามีความอดทน อดกลั้น มีความรักใคร่สามัคคี จิตใจก็ดีขึ้น มองเห็นความจริงของจิตใจมนุษย์ว่า จะให้สิ่งนั้นสิ่งนี้ดีงามเหมือนใจตนนั้นไม่ได้ ห้ามรถห้ามเรือนะมันได้ แต่จะมาห้ามจิตและความเป็นอนุสัยแต่เก่าก่อนนั้น เห็นจะยากเต็มทน

^{๒๗}เรื่องเดียวกัน หน้า ๒๔.

^{๒๘}เรื่องเดียวกัน หน้า ๔๕.